

Gérard Klein
Jezdec na Stonožce

Časy se změnily! Tisíce úst už během lidských dějin pronášely tahle slova - a pokaždé to mělo znamenat, že člověk, který to říká, se už nedokáže přizpůsobit chodu své doby a lituje, že se spíš doba nepřizpůsobuje jemu. S určitostí můžeme tvrdit, že římscí legionáři mašírující do lesů Galie vrčeli, že časy se změnily; o staletí později mumlali stejná slova, i když jinými jazyky, námořníci, kteří se museli najednou přestat držet starých dobrých hvězd a začít pozorovat jehličku skotačící na ose kompasu. A po tisíci let, když se říše člověka rozšířila na téměř celou sluneční soustavu, hodnotili úplně stejně plynutí času a změny zvyklostí vysloužilí piloti.

To, co za jejich časů bylo nebezpečné a obtížné, bylo teď snadné a rychlé; tam, kde kdysi vládl chlad a smrt, seděl teď na trůně úřední šiml. A oni se proto cítili - aniž by věděli přesně proč - ošizení, jako by jim ukradli to, co dává životu cenu, jako by jejich odvalu zbavili veškerého účelu. To, že ony změny umožnili právě oni svými skutky, prostě přehlíželi.

Ale časy se nemění - ani lidé. Mění se jen pole, na nichž svádějí své bitvy, klima, barva nebe, počet měsíců... čas nás unáší stále stejnou, jednotvárnou rychlostí a lidé jsou stále schopni v několika chvilkách soustředit hrdinství celého jednoho života. Rytíři vyšli z módy jedině proto, že koně jako druh přestali existovat, protože mnoho lidí dnes se stejnou elegancí jako kdysi sedlá fantastická kovová monstra v noci mezi vzdálenými planetami.

Ne, časy se nemění.

Vezměte si například Uran v počátcích kolonizace, v dobách Jerga Hazela, jehož jméno se dostalo do školních učebnic historie. Jerg Hazel strávil většinu svého stáří nadáváním na změny, které se udaly za jeho mládí. Nadával na změkčilost mladé generace, vyprávěl, jak v jeho dobách průzkumníci dovedli zůstat sami na planetě celé roky ve stanici, kterou netvořilo nic než kostka kovu, jak slyšeli prudký vítr rozechvívat její stěny a po celé dny poslouchali hlasy, které rychlostí světla přišly z hloubky prostoru a které jejich anténa zachytila spíš náhodou. To vše, co Hazel říkal, byla pravda, i když lidé, kteří dnes čtou jeho paměti nebo navštíví Uran a Neptun, ho podezírají, že si přidal hodně šťávy. Jejich podezření je ale nesprávné. Hazel opravdu prožil na těchto nehostinných světech - takové jsou ostatně i přes nesčetná vylepšení dodnes - celé roky, sám, získával vědecké údaje, udržoval v chodu radiomajak pro loď a poslouchal nekonečné stony větru vanoucího v atmosféře planety.

Ale pořádná část těch změn, na které tak spílal, se měla stát jeho dílem.

V roce 2498 byl Jerg Hazel už starý - to jest v tom smyslu, jak tomu výrazu rozuměly organizace zabývající se meziplanetárním výzkumem. Překročil už padesátku a vousy, které nosil, začaly z černé přecházet do stříbrna. Dostal dobré všeobecné vědecké vzdělání a zdaleka nebyl hloupý. Ale nikdy nic významného nevykonával a neobjevil. Nikdy nemusel vyvinout iniciativu, nikdy nezachránil žádnou loď v nouzi. Vedl prostě relativně klidný život na palubách vládních lodí. Dosáhl věku, kdy jeho reflexy začaly upadat a jeho znalosti stárnout. Piloti musejí být mladí, a navíc specialisté znalí posledních objevů ve svém oboru. A Jerg Hazel už nebyl - nebo spíš nikdy nebyl - takový specialista. Teď vydýchal v lodi příliš mnoho vzduchu a zabíral příliš mnoho místa. A tak se jednoho krásného dne ocitl na pevné půdě, vybavené solidní přitažlivostí držící nohy při zemi.

Neposlali ho na Zemi, protože tam by pravděpodobně dlouho nepřežil. Strávil valnou část svého života ve vesmíru nebo na jiných planetách a s návratem na rodnou planetu už nemohl počítat.

A tak mu dali ten post na Uranu. Bylo to nelehké postavení, i když na první pohled vyžadovalo jen málo práce. Především bylo třeba přežít na světě, kde voda byla neznámá nebo jen jako velice tvrdý nerost a kde se amoniaková moře vlnila v metanových vichrech. Na skalnaté plato postavili obytné části vesmírné lodí, důkladně je ukotvili - a pak se v nich dal vést život podobný tomu na lodích, jen s tím rozdílem, že přitažlivost je na povrchu Uranu velmi stálá a přibližně se rovná pozemské. Hazel měl v té krabici z oceli a skla strávit sedm měsíců, shromáždit maximum informací, řídit navigaci lokálního provozu, zůstat v radiovém kontaktu se dvěma nebo třemi vědeckými výpravami, které se potulovaly po planetě, a s jediným zdejší městem, které mělo dvě stě sedmáct duší, a bylo tedy největší lidskou aglomerací v okruhu pěkných pár miliónů kilometrů. K tomu všemu byl Hazel zástupcem vlády na Uranu a - řečeno slovy Ústavy - měl tedy bdít nad zachováváním řádu, svobody a míru. Tahle poslední povinnost mu zpočátku připadala nejméně tíživá ze všech.

Mohl přirozeně ze svého příbytku ven. Měl všechno nezbytné - stroje i

Klein - Jezdec na Stonožce

skafandry. Měl dost vzduchu, potravin a léků, aby to stačilo k dvojnásobně či trojnásobně dlouhému životu, než v jaký může doufat novorozenec. Ale mohl spoléhat jen sám na sebe. Protože mu už před lety, ještě než opustil Zemi poprvé, odoperovali slepé střevo - a i několik dalších částí obvyklé lidské výbavy, podléhajících pokušení - samota ho neznepokojovala -ve fyzickém smyslu slova. A duševně byl na to zvyklý.

Není těžké si představit život Jerga Hazela na Uranu. Pečlivě dodržoval řád navigační služby pro vládní lodí. Ve čtyřech obytných místnostech a dvou skladištích, které měl k dispozici, vládl bezpochyby vzorný pořádek. Celý den asi strávil hudrováním na to, co není a mohlo být, ale přesto pečlivě plnil palubní záznamník pozorováními. Když volal jednu z výprav, nebo město, snažil se nemluvit moc úředně, ale jeho hovory s nimi byly pravidelné a nikdy se s nimi neopozdil.

Hazel byl pravděpodobně šťastný, i když by to nepřiznal. Definitivně se smířil se svou průměrností a utěšoval se jistě čas od času pomyšlením, že na Zemi považují každého z obyvatel vesmíru, včetně těch anonymních, tak trochu za hrdinu. Jenže během všech těch roků strávených létáním a měsíců strávených čekáním v něm zrálo něco, co mělo náhle explodovat, jakmile se k tomu naskytla příležitost. Sám si to neuvědomoval. Netušil, že Stonožky, které někdy probíhaly nedaleko a rozechvívaly stanici i skálu, na které stála, s ním budou v blízké budoucnosti mít cosi společného a stanou se prostředkem, který ho vystaví udiveným pohledům celé sluneční soustavy. Zatím mu chyběla příležitost se projevit. A tak se spokojoval s tím, že pozoroval Stonožky.

Stonožky byly v té době jediné známé živé bytosti na Uranu - asi proto, že byly opravdu těžko k přehlédnutí. První průzkumníci, kteří se ocitli poblíž jedné z nich, si napřed mysleli, že jde o seismickou činnost nebo o nějakou erupci pod zmrzlou půdou. Potom uviděli, jak se před nimi dávají do pohybu celé hory. Nebyly to ovšem hory, ale Stonožky. Dojem, jakým působily, odolal i později všem vědeckým analýzám. Muži, kteří se jim ocitli tváří v tvář, nebyli žádní mladí potřeštěnci toužící po dobrodružství, ale zkušení lidé. Ale vsadil bych se, že když první Stonožka minula blízko jejich tábor, pocítili přímo devótní hrůzu a spíš než po způsobu, jak by se dalo takové obrovské zvíře ulovit, pátrali v hlavách po nějaké modlitbě.

První expedice se tedy neptala co je to za bytosti, a druhá se spokojila s ověřením pozorování té první. Teprve třetí měla být prvním pokusem člověka zabydlit se na Uranu, a proto už musela počítat se všemi faktory - včetně Stonožek. Pořádila snímky: Stonožek, detailů Stonožek, nohou Stonožek, očí Stonožek - nebo aspoň toho, co za oči považovala. Z výšky pozorovala stáda Stonožek bezstarostně se potulujících po fialových pláních Uranu, bez obav plovoucích v amoniakových mořích a s potěšením se vystavujících větru svištícímu rychlostí několika set kilometrů v hodině, který pro ně musel asi být něco jako jarní vánek hladící tváře. Dokonce jednu Stonožku zabili a rozpitvali. Shodili na ni kyslíkové bomby a chemická reakce, kterou tím vyvolali, ji poslala pást se na jiné prerie. Neváhali změnit Stonožky z předmětu div ne pobožných obav v lovnou zvěř - ale to bylo taky naposledy, co se o to někdo pokusil. Měli tehdy bezpochyby z pekla štěstí, protože při tom ztratili jen tři muže. Ale i to bylo příliš, uvážíme-li, že přemístění jednoho člověka o milióny kilometrů stojí tolik, co jeho vlastní váha toho nejvzácnějšího kovu, který jde ve vesmíru najít.

Tak zjistili, že Stonožky jsou opravdu zvířata, že jsou inteligentní asi tak jako žížala, maximálně jako brouk, že rostou neustále od narození až do smrti, že hustota jejich těla je relativně nízká a šikově protitlakem vyvažuje hustotu atmosféry Uranu, což vysvětluje jejich gigantismus, že se pohybují v podstatě jako obrovské balóny a u země se drží pomocí nespočetných končetin, aby je neodnesl vítr, že jejich migrace po povrchu planety je složitá, ale pravidelná a pravděpodobně má spojitost s pohybem měsíců. Končetin měly přirozeně mnohem víc než sto, ale jako obvykle jim zůstalo jméno, jímž je obšťastnil nějaký novinář, který je sám v životě neviděl. Začala o nich kolovat spousta humorných historek, ale bylo mnoho vesmírných veteránů, kteří po tom, co je viděli zblízka, nebyli schopni žít v pahorkaté krajině, protože stále trpěli podvědomým strachem, že se kopce najednou dají do pohybu. A byli to často odvážní lidé s pokožkou vybělenou dlouhými roky plaveb daleko od slunce.

Je však pravda, že i to se rychle mění a za jednu nebo dvě generace nebudou Stonožky nahánět strach snad ani malým dětem. A i to je ze značné části výsledkem toho, co vykonal Jerg Hazel.

Máme všechny důvody si myslet, že funkce reprezentanta vlády a vyslance Země na Uranu zpočátku Hazela vůbec neznepokojovala. Vysoká zodpovědnost, kterou měla s sebou nést a o které se mohl přesvědčit snadno tak, že si přečetl zvláštní

Klein - Jezdec na Stonožce

ustanovení Ústavy pro správu nově objevených teritorií, byla - co se jeho týkalo - naprosto formální. V jediném městě na Uranu nebo v některé z kolonií se mohlo odehrát cokoli od vraždy přes znásilnění až po podvod, aniž by měl nejmenší šanci se o tom dozvědět, natož zakročit. Od dušiček, které měl teoreticky spravovat, ho dělila pohoří zmrzlých plynů, moře amoniaku a obrovské trhliny. V té době neexistoval žádný prostředek jak se dostat z jednoho obydleného bodu planety na druhý. Pásové transportéry neměly dostatečný akční rádius a letadla, kdyby tu nějaká byla, by - pokud by vůbec jejich materiál odolal agresivní atmosféře - nevydržela náporu větru. Stěny obydlí vydržely jen proto, že byly pokryté silnou keramickou vrstvou. Jediný způsob, jak se dostat na nějaké vzdálené místo na Uranu, byl tedy přiletět z vesmíru - a i tak bylo třeba zase co nejrychleji odstartovat.

Zpočátku na tuto svou funkci myslel jen čas od času, potom čím dál častěji, až nakonec ji začal považovat za nejdůležitější příčinu své přítomnosti na Uranu. Víme, že ho myšlenka na ni začala pronásledovat, dokonce natolik, že posléze vyřizl stránku za své Instruktažní příručky nesoucí právě dotyčné pasáže Ústavy a připevnil si ji na stěnu, přímo nad stůl, na kterém prováděl své výpočty a zaznamenával výsledky pokusů, víme, že si zvykl zvedat hlavu, dívat se na ni a číst řádku po řádce, až začaly být i jeho zprávy cítit slavnostním stylem toho dokumentu. Text Ústavy byl prošíkovaný velkými myšlenkami. Psali ho lidé, kteří snili o tom, že se člověk stane nepopíratelným pánem Sluneční soustavy. A jejich myšlenky pomalu pronikaly do duše Jerga Hazela. Začal se považovat za článek lidského řetězu, začal si vysnívat ještě nezrozená města, ještě neexistující národy, jejich zákony, zatím drímající v lůně těch dnešních. Moc nechybělo, aby se z toho zbláznil podobně jako doktor Herold, který - o deset let později - žil sám ve stanici na Titanu jen s vědeckou výbavou a textem Ústavy a nakonec se označil za pána planety a zničil první loď s kolonisty. Museli ho obklíčit a čekali, až se vzdá, což ovšem neudělal, raději je i sebe vyhodil do povětří - přivedl k explozi zásobník paliva.

Ale to už je jiná historie - není snad ve vesmíru kout, který by neměl svůj kousek dějin nebo nebyl předurčen ho jednoho dne mít. Hazel tedy smolil své záznamy a nechal se pohlcovat plamenem všelidského vlastenectví. Sám to zapírá, ale pokoušel se v té době i psát, právě tím přepjatým stylem, který je pro tu dobu, plnou velikosti a iluzí, příznačný. Nebyl ostatně žádný ngramota. Znal dobře tři jazyky a svého Joyce a Faulknera měl v malíčku. Mimochodem - neškodí čas od času trochu nabourat tu legendu, že dávní průzkumníci byli neomalení drsníci a že první piloti byli technokratičtí specialisté pohlcení jen svou prací a ničím jiným.

"Jsem," psal Hazel, "duchovním otcem rodícího se národa, ztěžklého již teď nadějemi a ničením, ale nemohu ani říct, jaký bude, ani přispět k tomu, aby byl takový, jaký si ho přeji mít. V prostoru, podél celé časové osy, se právě uskutečňují podivné záměry, a ani já, ani vy nepoznáme nikdy jejich příčinu."

Nemohl nic udělat a neodvažoval se nic říct, ale pomalu si začal uvědomovat, že se v něm rodí jakýsi pocit povinnosti - povinnosti dát tomu novému světu příklad. Mohl by celá léta zůstat jen v temném kraji úmyslů, ale Jerg Hazel se dozvěděl cosi, co způsobilo explozi toho všeho, co se v něm nashromáždilo. Dozvěděl se tu věc naprosto náhodou, takže to, co napsal o "podivných záměrech, uskutečňujících se kdesi v prostoru", se docela dobře hodí na něj samotného a na jeho příběh. Bez udivující série náhod by totiž nikdy nebyl přinucen vykonat to, co vykonal.

Kdyby žil na jiné planetě než na Uranu, mohl by si všechny tyhle moudrosti, k nimž dospěl, poslechnout v kterémkoliv baru, kdyby naslouchal hovoru nebo plačtivé uslintané zpovědi nějakého ožraly. Ale on byl na Uranu a nejbližší bar byl dvanáct tisíc kilometrů daleko od jeho stanice, v "hlavním městě" pro dvě stě sedmáct duší.

Něco se ovšem doslechl z éteru. Lidé ze stanic rozestých po prostoru soustavy měli příliš málo jiných rozptýlení, než aby si odepřeli potěšení přiložit ucho ke dveřím vzdálené konverzace hučící v přijímači jako fantom příboje v prázdné lastuře. Měli výkonné přijímače i vysílače a mohli si vyměňovat zprávy skoro s celým lidmi obydleným vesmírem. Tak vznikla podivná přátelství oddělená prázdnotou prostoru, překonávající orbitální rozmáry planet, přátelství mezi lidmi, kteří se nejspíš nikdy neměli setkat, ale přesto znali nejmenší zvláštnosti hlasu a řeči toho druhého.

Jeden z takových vzdálených přátel svěřil Hazelovi zprávu, kterou sám získal podobným způsobem - možná že ten řetěz byl hodně dlouhý. Ale přesto nebyl přerušen - a to je hlavní, protože právě tahle zpráva přinutila Hazela jednat.

Dozvěděl se, že se chystá pěkná lumpárna. Před dvěma měsíci opustila loď s otroky teplé lesy Venuše, měla namířeno do dolů na Neptunu a hodlala přistát na

Uranu a čekat na startovací okno. Uran měl nést pirátskou loď s její posádkou a nákladem otroků celé čtyři měsíce.

Nevíme přesně, jaké detaily se Jerg Hazel dozvěděl - ani jak byla zpráva formulována. Máme k dispozici jen jeho tehdejší zápis, líčící jeho reakce. "Zůstal jsem naprosto klidný, ale uvnitř jako by mne najednou zaplavil chlad. Viděl jsem nevyhnutelné důsledky toho odporného činu. Připadalo mi, že moje planeta tím bude navždy pošpiněná. Netušil jsem, co proti tomu udělat, a několik dní jsem žil ve stavu naprosté otupělosti, mechanicky jsem odpovídal na výzvy, mechanicky poskytoval vyžádané údaje - a nemohl jsem se zbavit představy Uranu proměněného v doupe zločinců."

Samotný fakt přitom pro něj nebyl ničím novým. Tato ekonomická metoda meziplanetárního letu se užívala běžně - a obzvláště při nezákonných výpravách, které tím kromě úspory paliva ještě získaly na bezpečnosti. A náklady otroků byly tehdy velice četné. Nejednalo se ovšem o lidské otroky a tím méně o konvoje lehkých ženštin, jak se dnes můžete dočíst v leckterém takzvaně historickém románu. Otroky byla zvířata z venušanských džunglí, podivuhodně odolná a učenlivá stvoření, nejevící však ani náznak inteligence.

Vznik novodobého otroctví byl vzhledem k ekonomické situaci logický. Planety skrývaly nevyčíslitelné bohatství - vzácné kovy, nové užitkové rostliny... Jenže ve vesmíru bylo ochotno žít jen málo lidí, bylo drahé je přemísťovat a udržovat při životě - a v extrémních podmínkách ostatně nebyli schopni tvrdě pracovat. Venušanští otroci byli levní, snadno živitelní, přežili i nacpaní v těsných kabinách lodí, odolávali horku i mrazu, byli zvyklí dělat si zásobu kyslíku na dlouhé hodiny, ba i celé dny. Dokázali přežít s minimem vybavy a skoro zadarmo.

Obchod s otroky a jejich deportaci zakázal zákon z března 2447, známý jako zákon dvou světů, ale dlouho zůstal jen na papíře. Vesmír byl trochu moc velký, než aby na každém nároží mohl obcházet četník. Ještě o sto let později brázdily prázdné lodě plné nešťastných otroků z Venuše.

A tak v roce 2498 Jerg Hazel dobře věděl, že obchod s otroky je smutnou realitou a ne mlhavou dějinnou vzpomínkou, jak si dnes mnoho lidí myslí. Bezpochyby taky věděl, že by bylo zbytečné upozorňovat pozemskou vládu. Nic by neudělala: nechtěla a nemohla. Hazel věděl, že na Uranu je pánem a zástupcem vlády on. A na nikoho jiného se taky nemohl spolehnout.

Dohromady si nedělal velké starosti o otroky. Pohrdání, které dávní lidé cítili ke všem bytostem lišícím se od člověka, v něm bylo příliš hluboko zakořeněné. A zřejmě ho také příliš neznepokojovalo, jestli piráti budou nebo nebudou potrestáni.

To, co ho přimělo jednat, nebyl jistě ani smysl pro povinnost, ani strach z nadřízených, protože nikoho by ani nenapadlo po něm chtít, aby překonal několik tisíc kilometrů močálů, pustin a oceánů, zdolal nejméně tři horské hřebeny a nejmíň tolik trhlin a roklí. Už jen proto, že tehdy všichni předpokládali, že je to zřehla nemožné. Mám sklon si myslet, že text Ústavy, jeho jediný zákon a jediný právo, mu prostě příliš přešel do krve, takže jeho porušení bral jako osobní porážku a raději se vystavil nebezpečí smrti, než aby připustil neplatnost těch myšlenek sepsaných před několika stoletími lhostejnými a dnes už zapomenutými právníky. O tisíc let dříve by autoři jeho citění možná nazvali šlechetností ducha, ale Hazel nejspíš takový výraz ani neznal.

Mnoho Hazelových životopisců předpokládá, že jednal ze soucitu s otroky, a považuje ho za chrabrého ochránce řádu a zákona. Myslím, že to není jen nadsazené, ale bohužel naprosto falešné. Věřím, že Hazel jednal ze sobectví, i když to byl jistě poněkud vznešenější druh sobectví, než je obvyklé. Věděl, že dovolí-li, aby byly zpochybněny jeho zásady, povede to ke ztrátě jeho rovnováhy. Nedoufal, že uspěje, prostě to potřeboval zkusit, aby mohl zůstat sám sebou.

Přemýšlel celé dlouhé dny, jeho zprávy začaly být suché a lakonické, ale přesto zůstaly věčné a přesné. Přestal se pravidelně holit a mezi černými vousy se objevilo víc těch šedivých. Deník o této době nepřináší mnoho zpráv. Vyjadřuje v něm své znepokojení, svou úzkost, to vše zmatenými souvěťmi, která kontrastují s obvyklou střízlivou stručností jeho zápisků.

Víme, že v té době pozorně pročetl vše dostupné o Uranu, stokrát prostudoval mapy a fotografie planety a že začal nosit text Ústavy, který stejně znal paměti, stále u sebe. Ten kus papíru, ošoupaný a zežloutlý, namnohokrát přeložený, potrhaný na krajích a nesoucí tu a tam otisky prstů umaštěných strojovým olejem, můžete ostatně vidět v Interplanetárním muzeu v Dárku, kde vám průvodce vyloží, že vidíte jeden z nejpohnutějších dokumentů své doby.

A zatímco jeho oči bloudily v moři symbolů, čísel a topografických značek, pomalu se rodil a dozrával jeho plán. Jednoho dne byl hotov.

Do přistání lodě s otroky mu zbýval ještě přes týden času. Věděl tedy, že má před sebou o něco víc než čtyři měsíce, v nichž musí dokončit práci a dostat se

Klein - Jezdec na Stonožce

na místo, kde pirátská loď přistane. Ta práce byla ale dlouhá a obtížná a on si nebyl jist, jestli to dokáže. Nemluvil o tom s nikým, což se dá snadno pochopit, protože nikdo by ho nebral vážně.

Jednoho krásného rána zapnul automatický navigační systém a ohlásil do města a do dvou vědeckých základů, že bude na několik hodin pryč. Neřekl jim, co se chystá udělat. Uvedl jen, že se chystá na "menší průzkum". Přesně těmito slovy.

Nacpal svůj pásový transportér nástroji, navlékl skafandr a opustil stanici. Tady na skalnatém platu to byl ideální dopravní prostředek - i přes vítr a bouře, i přes to, co lidé pojmenovali "zemní liány" (a co byly ve skutečnosti kuriózní výstupky vrstev minerálů), i přes trhliny a drtící tlak atmosféry.

Toho dne bylo poměrně klidné nebe, vysoko v atmosféře se mezi řvavě žlutými mraky vznášely purpurové pruhy. Sbírající se bouře kdesi v dálce zbarvovala obzor fantastickým fialovým žilkováním. Trhlinami v mracích rozeznával Hazel blikající hvězdy, uspěchané měsíce a možná i maličký slunce.

Nejdřív vedl stroj k severu, potom sledoval hlubokou trhlinu. Ještě jednou se podíval do poznámek, které byly výsledkem jeho práce posledních dní, a bez váhání zamířil ke zvolenému místu skalnaté planiny. Brzy našel to, co hledal. Vyskočil rychle z vozidla, minutku nebo dvě nabíral dech - cesta byla namáhavá a na něm už přece jen byly roky znát - zavěsil si k opasku cepín, pár náloží, naplnil vak nástroji a kotouči měděného drátu a při tom pozoroval skrz průhlednou bublinu chránící jeho hlavu měnící se barvy nebe.

Zatím byl klid, a tak se dal na pochod, dokud nedošel až ke Stonožce - to byl totiž cíl jeho cesty. Byla to ještě mladá Stonožka, nepřesahující rozměry menší pozemský pahorek, a ležela tu nehybně s končetinami složenými pod tělem. Snad spala - nebo snad byla v nějaké klidové fázi, kterou vyžadoval její složitý metabolismus. Jerg Hazel se pustil do výstupu na ni, jako by to byla obyčejná skalní stěna. vytesával v krystalickém krunýři živočicha schůdek za schůdkem a přibližoval se vrcholu. Šlo to pomalu, protože už neměl tu sílu co zamlada a protože krunýř Stonožky byl velmi tvrdý. Cepín dopadal pomalu a pravidelně na široké tmavé šupiny. Při práci si Hazel mumlal slova Ústavy, tak jak byla vytištěna na tom umolousaném kousku papíru, který měl v jedné z kapes někde pod skafandrem a který teď nemohl vytáhnout a rozložit (i kdyby to ostatně šlo, atmosféra Uranu by ho okamžitě rozložila). Pro něj ta slova měla nejspíš přímo magickou moc - v každém případě právě v té chvíli, kdy dosáhl vrcholu Stonožky, poprvé opravdu uvěřil v možnost úspěchu své výpravy: "vykřikl jsem radostí," napsal později, "ale ani ne tak nad tím, co se mi už podařilo - a bylo to něco, o co se nikdo přede mnou ani nepokusil - jako nad pomyšlením na to, co mě ještě čeká, na všechno to, co zatím patří beztvaré budoucnosti."

Bez zaváhání vykročil k tomu, co bychom mohli označit jako hlavu Stonožky, do místa, kde krunýř nese tři desky opatřené rohy, nahrazující Stonožce zrak, sluch, hmat, chuť i čich zároveň, a díky nimž a jejich elektrické kapacitě může řídit svůj pohyb a vyhýbat se překážkám.

Důkladně si prostudoval anatomii Stonožek, nebo aspoň to, co se o ní vědělo podle pitvy jednoho jedince, takže když začal hloubit jámu, místo nezvolil náhodně. Byl na tuhle práci připraven i zevrubným studiem medicíny, i když jakmile se do toho pustil, začalo mu připadat, že pro tenhle druh chirurgie by snad studium na nějaké báňské škole bylo vhodnější. Několikrát za sebou použil i slabé nálože trhaviny, ale zvíře to neprobudilo. Chvíli se dokonce obával, jestli Stonožka není mrtvá, tak naprostá byla její strnulost, ale když si ověřil, že teplota těla o několik desítek stupňů přesahuje teplotu okolí, uklidnil se. Nakonec vyhloubil jámu hlubokou asi dva metry a širokou metr. Čím se dostával hlouběji, tím byla práce snadnější, protože pronikl do živé tkáně zvířete, která byla měkká a jejíž struktura byla vláknitá. A naštěstí ne citlivá, protože šlo jen o vrstvy, jejichž účelem bylo chránit Stonožku před vnějším prostředím. Už sama skutečnost, že se k nim prokotal, ho uklidnila a povzbudila.

Teprve potom začal operovat s opravdu chirurgickou přesností. Měl v plánu zavést do nervového systému Stonožky cizí prvky, jejichž pomocí by mohl ovládat její pohyby. Důmyslnost, s jakou se do toho pustil, je obdivuhodná. Věděl, že nervová soustava Stonožky nemá nic společného s naší, že je ovládána zcela jinými chemickými procesy, přesto se mu ale podařilo najít některé hlavní synapse a přerušit je, čímž mu Stonožka byla vydána na milost. Za to, že se mu to podařilo, mohl děkovat malé složitosti a velkým rozměrům nervových center Stonožky, v nichž se daly hledat hlavní nervové kmeny prostým zrakem. Později přirovnal sám sebe "k oněm představitelům hmyzí říše, kteří dovedou podobným způsobem paralyzovat larvy mnohonásobně větší, než jsou oni sami, a udělat z nich tak zásobárnu potravy pro své potomstvo".

Ale on k hmyzu nepatřil, a tak se musel obejít bez instinktů nashromážděných

Klein - Jezdec na Stonožce

za milióny let, na všechno musel přijít sám - když nepočítáme zkušenost jiných lidí, předanou ovšem jen ve slovech a nákresech, ne paměti nebo stereotypy pohybů. Hra, do které se pustil, byla nesmírně nebezpečná - a on to věděl. Když po dlouhém soustředění vnořil čepel do motorických center Stonožky, aby jí vzal svobodu pohybu, "zvíře se zachvělo, a bylo to jako kdyby pahorkem, na kterém stojíte, otrásl nějaký podzemní výbuch. Vylezl jsem tak rychle jak to šlo z jámy, kde bych mohl být rozdrčen nebo uvězněn, a chytil jsem se za okraje šupin a za hák, který jsem tu předtím upevnil. Několikrát mě to vyhodilo do vzduchu - a potom se zase rozhostil klid. Skafandr to vydržel."

Zvítězil nad Stonožkou. Ještě ji nepřinutil, aby se sklonila před vůlí člověka, ale udělal z ní svou věc; kdyby si to přál, mohl ji tu nechat shnít, Stonožka mu teď patřila. Předpokládám, že stejně jako první člověk, který přemohl mamuta nebo jeskynního medvěda vzýval svá božstva, on nahlas zarecitoval pár úryvků Ústavy.

S tím zanechal Stonožku jejímu osudu, slezl dolů a vrátil se na stanici. Ještě než odešel, dal si záležet, aby ránu, kterou otevřel, zase důkladně zakryl lehkou pěnovitou hmotou, sloužící původně k tmelení děr ve stěnách lodí nebo staničních buněk. Jedinou stopou po jeho vpádu zůstaly dva měděné dráty plandající po hřbetě zvířete, do nichž mohl zavádět proud, který měl vybuzovat nervy a vrátit Stonožce schopnost pohybu.

Zanesl do svých osobních záznamů detailně vše, co podnikl, ale na dotazy z města a z vědeckých stanic odpověděl jen, že "udělal menší objev, ale pro tuto chvíli by o něm raději pomlčel, protože zatím není jisté, jestli půjde o něco významného nebo ne".

Sbírající se bouře vypukla až k večeru. Den na Uranu trvá jen deset pozemských hodin, ale lidé žijící na obřích planetách stejně počítali čas tak, jak je na Zemi zvykem už celá tisíciletí. Bouře byla krátká a zuřivá. Hazel musel čekat třikrát čtyřadvacet hodin, dokud se spodní vrstvy atmosféry dostatečně neuklidnily. Pak teprve mohl vyjít ven.

Nebe teď bylo téměř úplně vymetené. Byla noc. Obloha se zbarvila do bleděfialova a mezi nehybnými hvězdami byly dobře vidět pohybující se měsíce. Pár miliónů kilometrů odsud sledovala svůj kurs raketa, zatím nerozlišitelná. V jejích skladištích monotónně a bez ustání skučeli a vyli venušanští otroci, ale nikdo je neslyšel.

Hazel bez obtíží našel svou Stonožku. Znovu se pustil do práce, na kterou už teď byl připraven. Totéž bylo třeba udělat na několika místech krunýře. Nechtěl ovládat všechny končetiny sloužící zvířeti k pohybu, stačilo řídit většinu z nich, aby se jeho plán - osedlat si Stonožku a na jejím hřbetě překonat vražednou vzdálenost - dal uskutečnit. Ani zdaleka nepomýšlel na to, že by mohl Stonožku zkrotit, či jí vůbec nějak dát najevo, že on, Jerg Hazel, existuje a je jejím pánem, že rozhoduje o jejím životě a smrti. Prostě jen chtěl zdvojit rudimentární nervový systém Stonožky neméně primitivní, ale zcela stejně výkonnou soustavou měděných vodičů, díky nimž by mohl řídit pohyby obrovské hmoty podle libosti. Byl to sen šílence, ale Jerg Hazel v sobě posedlost a cílevědomost šílenství měl.

Několikrát ztroskotal, ale zasáhl dostatečný počet uzlin, aby mohl stále doufat, že to půjde. Protože musel využít klidu, který na Uranu vždy následuje po bouřích, pracoval několik dní téměř bez přestávky, jedl, aniž by opustil skafandr, nacpával se drogami proti únavě a recitoval si text Ústavy zepředu ze zadu.

Spousta malířů se ho snažila zachytit právě při této práci. Většina obrazu, které namalovali, je víc než nepřesných, nebo - pokud si autor přece jen dal práci s detaily - aspoň vylepšených. Představují Jerga Hazela jako Olympana, epického hrdinu, kterým nikdy nebyl. Byl o dost menší a rysy jeho tváře měly daleko k té majestátní vznešenosti, kterou ho mnozí malíři obdařili. Jeho vousy byly pěkně špinavé a už vůbec ne tak pěstěné. A co se týče Stonožky, byla o hodně větší, než jak se to většině z nich hodilo do kompozice. Jedno z nejvěrnějších zachycení této scény pochází od pilota a naivního malíře, který Hazela osobně znal; to plátno asi nemá valnou uměleckou hodnotu, ale je výmluvnější než většina ostatních. Snad proto visí na čestném místě v Interplanetárním muzeu v Darku.

První úspěch Hazelovi vůbec nezatočil hlavu. Přeměnil Stonožku v jakýsi mechanickobiologický komplex. Ale obával se chvíle, kdy ji bude chtít oživit. Napojil konce svých vodičů na něco jako řídicí panel, který pevně zafixoval na zádech Stonožky. Neodvážil se však řídit první pohyby přímo odtamtud; pokusil se o to na dálku, z transportéru.

Vyslal do vodičů extrémně slabý náboj.

"Stonožka se zachvěla a země se začala třást. Nastartoval jsem motor pásového

Klein - Jezdec na Stonožce

transportéru, abych se mohl rychle vzdálit z místa svého pokusu, kdyby došlo k nejhorsšímu. Měl jsem najednou strach, že se Stonožka vzbouří proti tomu, co s ní provádím, a pokusí se nějakým zoufalým manévrem uniknout. Ale brzy mi začalo být jasné, že jsem uvažoval po lidsku a ne jako Stonožka. Obrovský živočich si zřejmě vůbec neuvědomoval, co se s ním děje. Podařilo se mi ho přimět, aby se vztyčil na jedné ze svých končetin. Ale taková pozice byla dost nestabilní a on se rychle svalil zpátky. Potom jsem zkusil vybudit najednou všechna nervová zakončení, na kterých jsem pracoval - a začalo to vypadat, jako by Stonožka zešilela. Vztyčila se a snažila se rozběhnout do všech směrů naráz, takže při její nesmírné síle hrozilo nebezpečí, že si končetiny nějak poškodí. Ty nekoordinované pohyby ovšem nezpůsobil nějaký rozmar nebo odpor z její strany, ale moje nešikovnost. Brzy se mi sice podařilo přimět ji k chůzi, ale byla pomalá, váhavá, přerušovaná často zastávkami a pády. Zoufalstvím se mi chtělo brečet."

Není těžké si představit starého muže v této fázi jeho pokusu, jak se kouše do rtů, ušklíbá se, mne si oči zapadlé hodinami práce, s lícními svaly pošukávajícími nervovými tiky od drog, jejichž pomocí se držel na nohou, s myslí zachvácenou vztekem, nakaženou velkými slovy, otrásanou strachem a smrtícím pocitem bezmocnosti. Najednou si musel uvědomit celou nesmyslnost svého podniku. Prohlédnutí, které někdy přichází ruku v ruce s vyčerpáním, jen ještě víc podrylo jeho sebejistotu, odvaha pomalu mizela a vyklízela pole únavě. Teď si uvědomoval, že jakkoli obratně si počínal, nemůže sám nikdy nahradit motorická centra Stonožky, nedokáže napodobit přirozenou rovnováhu obrovského zvířete, nikdy z něj nevyždímá nic víc než trhavé, nekoordinované pohyby podobné záškubům žabího stehýnka, jehož nervy byly vybuzeny elektrickým proudem. A jeho podnik byl stejně směšný jako tenhle prehistorický pokus, jen proběhl ve větším měřítku.

Nakonec se zhroutil na sedadlo pásového transportéru a dlouho spal neklidným a nepohodlným spánkem. A v té chvíli, aniž by o tom věděl, se štěstí přiklonilo na jeho stranu. Aby mohl Stonožku řídit, instaloval dvě dálkově řízené sondy. Jen jedna z nich vedla impulsy určené nervovým zakončením Stonožky; druhá prostě jen vyřazovala ze hry mozek zvířete, ke kterému se prokotal hned při své první operaci - či spíš exkavaci. Hazel měl v úmyslu řídit končetiny Stonožky přímo, bez prostřednictví mozku zvířete, a proto instaloval speciální relé izolující motorická centra od končetin. A právě to se porouchalo; Hazel, když zaplňoval zející díru pěnovitou hmotou, zalil jí i akumulátory napájející relé. Jak pěna tvrdla, rozdrtila akumulátory a relé přestalo fungovat. Mozek Stonožky znovuzískal kontrolu nad svým tělem, ale zvíře pokračovalo bez nejmenšího podezření v té činnosti, které se z nějakých fyziologických důvodů známých jen jemu oddávalo - spánku.

Víme zcela jistě, že když se Hazel probudil, neuvědomil si změnu, ke které bez jeho vědomí v zařízení došlo. Měl příliš velký vztek sám na sebe, na Stonožku, na obchodníky s otroky a potažmo i na celý svět s výjimkou Ústavy, vztek, který přecházel v šílenství.

A to, co začal dělat, bylo šílené: pustil se znovu do pokusů se Stonožkou s hlubokou vírou, že uspěje. Měl prorocký sen? Navštívil ho ve spánku anděl? Nebo snad prostě věřil, že brání-li Řád a Právo, nemůže neuspět? Není to příliš vědecký způsob myšlení, ale většina velkých vědců, které lidstvo mělo, se takovému způsobu myšlení oddávala jen nepatrnou, povrchovou částí své osobnosti - a zbytek podléhal všeobecnému zákonu intuice, předsudků a iracionálních přesvědčení.

A dokonale to zabralo. Jakmile Hazel poručil končetinám vztyčit se, Stonožka bez nejmenších potíží vstala. A když vyslal impulsy nejprve do zadních a potom do předních končetin, ve stále se zrychlujícím tempu, dala se do pohybu. Dokonce se poslušně točila, když Hazel poslal proud jen na jeden z boků.

Po sto letech výzkumů si můžeme myslet, že úspěch Jerga Hazela není zase až tak překvapivý, jak se zpočátku zdál. Stonožka si pravděpodobně nikdy neuvědomila, že je řízena. Její pohyby byly tak jako tak vždy určovány náhlými přílivy vzruchů zvenčí; její mozek nedělal nic jiného, než že udržoval organismus v životní rovnováze - neporoučel mu, jen řešil problémy, které mu předkládalo okolní prostředí: bránil mu padnout do trhliny, ale nerozhodoval o tom, na které místo se ohromná masa zvířete přesune. O tohle rozhodnutí se staraly Uranovy měsíce, mračna toulající se po nebi a emanace vzdálených zdrojů potravy. Svazky elektronů, které vysílal Jerg Hazel, byly prostě jen jedním nutkáním navíc.

Jerga Hazela ani nenapadlo přemýšlet o příčinách svého úspěchu, protože tím, co jej hnalo kupředu, nebyla vědecká zvědavost. Měl před sebou určitý cíl - a prostředky, které použil k tomu, aby ho dosáhl, ho samy o sobě nezajímaly. Píše

Klein - Jezdec na Stonožce

jen o tom, že plakal radostí jen několik hodin poté, co plakal z beznaděje - a že přitom to byly jediné dva případy v jeho životě, kdy vůbec uronil slzu. Objektivně řečeno, jsem nakloněn tomu věřit - podle toho, co vím o Hazelově povaze ve stáří. Po vysilující, ale triumfální cestě dovedl Stonožku blízko ke své stanici. Ještě před ní hezky daleko - jinak se nedalo zabránit tomu, aby transportér nadskakoval při každém kroku zvířete do vzduchu. Musela to být podivná podívaná, ale žádné oči kromě Hazelových ji neviděly, žádná kamera nenatočila - a Hazel je dost mlčenlivý svědek. Kromě toho je možné, že mu v paměti mnoho nezůstalo; byl tak ohlušený únavou i radostí, že dovedl svůj stroj i obrovské zvíře k cíli zcela mechanicky.

Opustil Stonožku několik set metrů od stanice, ještě měl sílu zaparkovat transportér - a zhroutil se až v jednom ze skladišť, když chtěl uklidit teď už nepotřebné nástroje. Spal ve skafandru přes třicet hodin. Když se probudil, vykoupal se, důkladně se najedl, dal si antispasmodickou injekci a vrátil se ke své práci, jako by se nic nestalo. Během jeho spanilé jízdy život na Uranu pokračoval klidným tempem, automat odpovídal na výzvy místo něj a jeho nepřítomnost nikoho neznepokojila.

Jerg Hazel se začal pozorněji věnovat pozorování, protože věděl, že loď už je blízko a přistane na té straně planety, kde ji nemůže nezpozorovat. Ale nevěděl, které místo si její kapitán vybere k přistání. Neodcházel od obrazovek, dokonce ani aby se uložil ke spánku, ačkoliv měl nastavený budicí signál pro případ, že by přístroje objevily loď. Trávil dny a noci v křesle, tady spal, odsud pozoroval okénky opuštěnou pláň s kolosální hmotou Stonožky kazící linii obzoru.

Dlouhé hodiny bdění trávil četbou a posloucháním hudby; nezavolał nikomu. Veškeré zprávy ze světa lidí k němu přestaly přicházet jinak než jako suché a lakonické pravidelné relace. Netoužil po společnosti jiných lidí. Zdálo se, jako by jej to, co sám vykonal, vzdálilo zbytku lidstva, nebo jako by odmítal nechat se rozptylovat, protože ještě pochyboval o své síle a toužil lépe naslouchat tajnému hlasu svého srdce. Je zajímavé si říci, že poslouchal Písně o mrtvých dětech od Gustava Mahlera. Odstíny hlubokého smutku znějící v melodiích dávného skladatele souzněly s jeho dobrovolným exilem ze světa lidí. Tyto Písně ostatně byly velmi populární mezi obyvateli vesmíru, mrtvými dětmi pro Zemi, věčnými sirotky jedné planety.

Ale to nejtěžší ho teprve čekalo; jakmile Hazel zaznamenal trajektorii jakéhosi objektu křižujícího nebe ze severozápadu na jihovýchod a ztrácejícího výšku a jakmile dal vypočítat předpokládaný bod jeho dotyku s povrchem planety (ukázalo se jím být jedno ze tří skalnatých plato Uranu vhodných pro přistání vesmírné lodi), dal se znovu do práce.

V minulých dnech se pramálo staral o Stonožku, nedělal si starosti ani s tím, že by snad trpěla nedostatkem potravy nebo že by jí měl vrátit aspoň zčásti volnost pohybu - a ani ne tak z nedbalosti jako spíš díky dobrým znalostem životních zvyklostí těchto zvířat. Teprve teď se k ní opět zašel podívat a prověřit, jak reaguje na povely. Vystoupil na vrchol krunyře po dlouhém schodišti, jehož základ vytesal do krystalické hmoty hned onoho prvního dne, a z vrcholku té pohyblivé hory, pevně připoutaný lany zakotvenými hluboko v krunyři, uvedl masu do pohybu a řídil ji.

Půda pod nohama - nedokázal na to, na čem stál, myslet jinak než jako na půdu na vrcholku kopce - se začala hrozivým způsobem otrásat. Hazel si myslel, že je s ním konec, a pozvracel se ve skafandru. Ale vydržel, se stisknutými zuby a zkřivenou tváří, přesvědčený, že Stonožka z něj co chvíli vytřeše duši, pozoroval nadskakující obzor a hvězdy - a začínal si pomalu zvykat.

Po celé následující dny pracoval - rukama i hlavou. Příšerně se potil, přestože spolykal spoustu léků na sražení horečky. Bylo mu to úplně jedno. Nikdy sám o sebe příliš nepečoval - a teď ho víc zajímaly změny, které musel ve svém okolí vykonat, aby dosáhl cíle, který si vytkl. Tentokrát potřeboval trochu začloumat se samotnou stanicí. Zničit jedno ze skladišť byl svým způsobem přestupek, pokud by neobhájil skutečnost, že jej k tomu vedla krajní nouze. Hazel to chápal, ale pustil se do práce bez nejmenších výčitek, protože věděl, že spravedlnosti a právu slouží na Uranu jen a jen on a nic neobstojí, je-li je třeba ochránit.

Sestrožil jakousi hrubou, nepropustnou schránu, podobnou velké rakvi vybavené průzorem, schopnou udržet uprostřed jedovaté atmosféry kapičku dýchatelného vzduchu a pojmout ještě i několik krabic potravin, pár lahví kyslíku a několik zbraní. Doprostřed umístil pilotní křeslo, upevnil je a vyvážil tak, aby zůstávalo vždy v horizontální poloze. Nakonec to celé připevnil za pomoci transportéru, magického zaříkávadla ústavy, několika kovových kabelů, spousty štěstí a nevyčerpatelného optimismu Stonožce na hřbet.

Potom odeslal zprávu do města a obou vědeckých stanic. Ne přímo - nahrál pár

Klein - Jezdec na Stonožce

vět o tom, co chce podniknout, proč to dělá a jakým způsobem toho hodlá dosáhnout, kam míří a jak mu mohou pomoci, a nastavil přístroje, aby zprávu vysílaly automaticky čtvrt hodiny po jeho odjezdu a pak ji opakovaly jednou denně.

Pak odjel. To jest: oblékl si skafandr, došel pěšky ke Stonožce, vyšplhal na její hřbet, vlezl si do kabiny, zavřel za sebou dveře a zkontroloval utěsnění, přikurtoval se a uvedl do činnosti pumpu, které měly nahradit smrtící atmosféru Uranu starým dobrým pozemským vzduchem. Aby se vyhnul jakémukoli nebezpečí, že by se přece jen mohly jedovaté plyny dostat dovnitř (atmosférický tlak na Uranu je totiž větší než na Zemi), rozhodl se snášet tlak dvou atmosfér. Zpočátku mu hučelo v uších a bolely ho žíly, ale pak si zvykl.

A když měl všechny přípravy za sebou, důkladně si prohlédl obzor a zadíval se pozorně na navigační přístroje, jeho prsty se položily na palubní desku a zahrály po senzorech. Stonožka se svým těžkým, hlupáckým krokem dala na pochod a odnášela Jerga Hazela vstříc boji - a slávě, po které netoužil.

Snad teprve tehdy se trochu podobal představě, kterou většina z nás o něm má - představě nočního jezdce, překonávajícího pro jakousi ztracenou při nesmírnou vzdálenost, nepřemýšlejícího o úspěchu, nemyslíceho na nic než na jízdu samotnou, pozorujícího hvězdy, zkoumajícího obzor v obavě, že spatří nějakou nepřekonatelnou překážku, s hrdým čelem a s jasnými a jistými očima, s prsty sebejistě koncertujícími na řízení stroje, s duší klidnou a vědoucí, opakujícího si nesmrtelná slova Ústavy tolik nepodobná dávným hrdinským baladám zrozeným na Zemi... A nebo snad ta představa nemá nic společného se skutečností a nenašli bychom nic než starého otráveného muže. Nemůžeme to vědět - ale na tom nezáleží. Dějiny nám poskytují takové hrdiny, jaké si sami tvoříme. A my si tvoříme takové, jaké si zasloužíme. Snad je i uklidňující vědět, že co se týče Jerga Hazela, představivost vítězí nad vším, co bylo kdy o jeho výpravě napsáno.

Cesta trvala dva týdny, během nichž téměř neopustil skafandr, využívaje mnoha předností, kterými jej konstruktéři vybavili právě pro případ, že by v něm někdo byl nucen zůstat celé dny. Ale stejně vztekale nadával, protože se nemohl ani poškrábat a špína ho začínala pokrývat ze všech stran, protože vousy začínaly zaplňovat značnou část přílby a snažily se seč mohly dostat se mu i do úst.

Naučil se Stonožku ovládat víc než dobře. Impulsy jí dával jen zřídka a jakmile viděl, že se pohybuje víceméně správným směrem, nechával ji jít. Překročil tak rozsáhlé skalnaté plato, zmrzlé bleděfialové pláně a dva oceány. Ty nahnaly Hazelovi nejvíc strachu, protože nevěděl, jak přimět zvíře k plavání. Ale jakmile se ocitl na kraji klidné amoniakové pláně, Stonožka nevzrušeně vklouzla do kouřících vlnek u břehu a dala se do toho sama. Když se poprvé ponořila, Jerg Hazel umíral úzkostí, ale naštěstí plavala vždy tak, že se její pasažér neocitl nikdy blíž hladině než pár desítek metrů.

Hazel pak překonal ještě tři horské hřebeny a velkou bažinu. Hory byly asi nejhorší částí celé cesty. Záškrby a kolísání, se kterými se smířil - nedalo se říct, že by si na ně docela zvykl - začaly teď být zcela k nevydržení. Potom všechno přešlo a zůstala jen jeho napjatá vůle, zaměřená k zatím neviditelnému cíli, k ještě nerozlišitelnému jiskření na povrchu rakety stojící někde v dálce a vystrkující nos drze k nebi. Překonal i bažiny, ta místa na Uranu, která patří k nejvíce ohromujícím prostředím v celé soustavě, která nejsou ani vodou, ani ledem, ani pevnou zemí, ani plynem, ani zmrzlou půdou, dokonce ani přízračnou kaší tlející vegetace, ale jen lepkavou a hnijící hmotou, ač bez života, morbidní vazkostí, ač bez mikrobů, krajem rozložených barev, ostrůvků pevné země vynořujících se a zase mizejících v tichém vnitřním rytmu plynových explozí vysílajících nad pohyblivý povrch obrovské bubliny, říší jednotvárnosti.

Ale Jerg Hazel je nechal za sebou - spolehl se na instinkt Stonožky, ji nechal rozhodovat, které trhliny se dají překonat a které je třeba obejít. Jen bez ustání udržoval kurs k jihovýchodu, k neslyšitelnému a nesrozumitelnému nářku venušanských otroků. Během celých těch dvou týdnů zastavil jen dvakrát, jednou aby nechal odpočinout Stonožku, podruhé sám sebe. A aby odložil skafandr, konečně se mohl poškrábat, aby se umyl, ostříhal si vousy a najedl se po lidsku, vlastními prsty. Ale kromě těch pár hodin Stonožka kráčela, aniž by dala najevo sebemenší známku únavy, poslušně plnila povely přenášené kabely, které bez jejího vědomí protkávaly její nervy, a Hazel bděl i spal v rytmu toho neustávajícího pochodu, vytřesený tak, že přestával chápat smysl slova stabilita. Myslel snad tehdy na dávné kočovníky na pozemských planinách v časech, kdy neexistovaly jiné komunikace než řeky a cesty? Srovnával se s nimi? Jistě našel stejný zdroj odvahy jako oni.

Čtrnáctého dne cesty, počítáno pozemským měřením času, brzy ráno po dlouhé větrné noci, kdy vítr skučel bez jediné chvilky oddechu, odvrátil Stonožku z cesty a nutil ji i přes Hazelovy povely kličkovat jako zajíce, dosáhli kraje

Klein - Jezdec na Stonožce

skalnaté pláně. Pobídl zvíře a v dálce na obzoru uviděl křehkou siluetu lodi a podsadité konstrukce dočasněho tábora. Přiblížil se k základně a rozechvíval zem kroky své stonožky jako obrovský buben. Když byl docela blízko, tak blízko, že viděl, jak se loď chvěje, začaly být dokonce slyšet zděšené výkřiky venušanů oblečených v rudimentárních skafandrech a stavějících skladiště. Vypadali jako malé bledé skvrnky pod bublinami přileb; z takové výšky se na ně díval. A začal do mikrofonu řvát slova, která se z vnějšího reproduktoru prodírala hustou atmosférou:

"Vzdejte se! Ve jménu Ústavy a zákona."

Hned jak zastavil stonožku, zdvihl se ze svého sedadla a vylezl z té ohavné rakve, kterou postavil vlastníma rukama, s mikrofonem v jedné z nich. V druhé držel zbraň.

Jenže je ani nenapadlo klást odpor. Proč zůstali jako svázaní? Osobně si myslím, že masa stonožky, ač docela neškodná, na ně zapůsobila víc než samotný muž, jehož vůle je dostala do vězení, protože první pohled na stonožku opravdu v lidech probouzel starodávné mýtické strachy, jejichž jména už ani neznali, a tu směšnou postavičku držící v ruce zbraň a chroptící povely do mikrofonu, která tuhle horu zkrotila, jen těžko mohli považovat za člověka.

Ani se nepokoušeli někam uklidit venušany. Prostě jen odešli do svých kajut, jak jim to Jerg Hazel poručil. On zatím slezl ze stonožky a pozoroval je, jak se klidí. Nechal svůj pohyblivý kopec stát na místě, vstoupil do ztichlé rakety, našel pilotní kabinu, pohodlně se tam uhnízdil, svlékl skafandr, najedl se a vyspal se. Ani si nedal práci je zamknout.

O týden později dorazila policejní výprava, posádka pirátské lodi převzala a venušanské otroky odvezla zpátky tou samou raketou, která je unesla - a v ne o moc lepších podmínkách.

Koneckonců to nebyli lidé. A zákonu, právu a Ústavě bylo učiněno zadost.

A Jerg Hazel se stal hrdinou a získal pevné místo v učebnicích pro první stupeň škol - ale nebylo to proto, že jednal jako šílenec, ani proto, že udržel řád a právo a ochránil Ústavu.

Nebylo to dokonce ani proto, že bránil venušanské otroky, o to se jiní lidé starali déle, účinněji a s větším zaujetím. Nebyl představován jako vzor a výlupek všech ctností.

Stal se hrdinou díky stonožce. Stal se hrdinou, protože překonal oceány, bažiny a hory Uranu, což žádný člověk před ním nedokázal a o čemž taky žádný rozumný člověk před ním ani neuvažoval, že by to bylo možné. Stal se hrdinou, protože dal člověku tu největší hračku, ten nejlepší stroj, o jakém kdy mohl snít.

Spory stonožek byly rozesety po ostatních vnějších planetách, po Jupiteru, Saturnu a Neptunu. A jak dobře víte, narodily se tam, vyrostly, vyvinuly se a dnes nosí po všech koutech nových planet člověka a jeho zvědavost a nenasytlost a bohatství. Biologové je modifikovali. Fyzikové sestrojili zařízení, která z nich udělala ty nejjemnější a nejvčetnější nástroje dobývání planet. Jestli se podaří přivyknout je jiné teplotě, nízkému tlaku, kyslíku a slunečnímu záření, objeví se jednoho dne i na Zemi. A ono se to podaří, protože se zdá, že odolnost stonožek je téměř bez hranic.

Jerg Hazel se stal hrdinou, protože dal lidem jiné otroky než venušany. Tihle mu byli méně blízcí tvarem a chováním a zdánlivě byli ke všemu necitelní.

Dobře si to uvědomoval a zahořkl do té míry, že odmítl se stonožkami zabývat, řídit jejich výzkum. Dokonce odmítl i vrátit se na Zemi a vychutnat si nadšené přijetí silících davů. Požádal, aby mohl zůstat na Uranu, sám, ve stejné vládní stanici, dál pozoroval vesmír a pomáhal řídit čím dál tím četnější lodě směřující z oblastí blízkých Slunci ven do chladných a temných končin. Odmítl cokoli jiného, protože byl mužem z Uranu, ochráncem řádu a práva, pilířem Ústavy, a nevěřil, že by mohl někdy být něčím jiným. Kolem jeho stanice vyrostlo město, které sto let po jeho smrti měli pojmenovat po něm.

Jak běžely roky, jeho povaha začínala být čím dál tím zlostnější, protože jeho jméno bylo bůhvíproč stále spojováno se stonožkami a on po tom vůbec netoužil. O stonožky se vůbec nezajímal - a na oplátku se nikdo nezajímal o to, čeho vlastně chtěl dosáhnout a taky dosáhl. Rostl v něm pocit, že došlo k nějakému hroznému omylu. Dějiny si s ním prostě zažertovaly jako už s tolika jinými, to je vše. A proto, když dějepisci pějí ódy na důmyslnost Jerga Hazela, když ho obdarují genialitou, když z něj dělají prototyp moderního člověka, té dravé potvory vždy připravené vystavovat na odiv svou sílu, nemůžu s nimi souhlasit. Myslím si totiž, že Jerg Hazel byl v jádru člověkem minulosti, nebo spíš obyčejným člověkem kterékolí doby, pro něhož prostředky znamenají míň než cíl, do něž hluboko vyryla tisíciletí svým trpělivým rukopisem, pomalým růstem civilizace, jisté pojmy: boj a útlak, sláva a porážka, všechna ta měnící se

Klein - Jezdec na Stonožce

slova, která stárnou, mizejí a znovu se objevují, neustále nesena od včerejška k zítřku proudem let, aniž by se příliš měnil jejich skutečný smysl.

A navzdory názorům všech historiků věřím, že nejhrdinštější a nejvíc uspokojující částí příběhu Jerga Hazela, tou, kterou spisovatelé nikdy nevylíčí tak, jak by bylo třeba, je prchavý obrázek toho starého muže s rysy strhanými únavou, se zapadlými očima, s šedočernými zcuchanými vousy, jak bez rozumného důvodu vede svou nesmyslnou chiméru pod fialovým nebem Uranu, skrz bažiny a hory zmrzlého plynu a purpurové bouře a amoniakové oceány k nejistému cíli: jezdec na Stonožce.

přeložil Richard Podaný